

יחידה מס' 3: יש מאין

מטרות:

- ← התלמידים יכירו את המושגים 'יש מיש' ו'יש מאין'.
- ← התלמידים יפנימו שהקב"ה ברא את העולם 'יש מאין' ולכן הוא נמצא בעולם באופן תמידי ובורא אותו בכל רגע מחדש.

תקציר נושא היחידה:

הקב"ה ברא את העולם כך שגם לאחר הבריאה העולם נוצר בכל רגע מחדש והוא אינו מתקיים רק מהכוח הראשוני שנטבע בו בבריאה הראשונה. מאחר והעולם הוא יצירה חדשה השואפת לחזור לקדמותה (נגד טבעו העצמי 'אין-כלום') - מוכרח הכוח האלוקי 'לדחוף' ולהוות את העולם בכל רגע. הכוח האלוקי שמקיים את העולם הוא עשרת המאמרות שבהם נברא העולם, ושממשיך להיברא בהם בכל רגע. חילוקי הפרטים שבנבראים הגשמיים נובעים מכך שההמשכה האלוקית מותאמת לכל נברא.

מהלך השיעור:

הכנה למסע

התלמידים מתבקשים בתחילת היחידה לראיין אנשי מקצוע שונים שיש במקצועם יצירה כלשהי (סופר סת"ם, נגר, ציירת וכדומה). נפתח את הלימוד בהצגת הראיונות ונעודד את התלמידים להרחיב בתיאור החומרים המסייעים לאיש המקצוע בעבודתו. נוביל את הדיון למסקנה שאיש מקצוע אינו יוצר (בורא) חומר, אלא משתמש בחומר קיים כדי ליצור צורה אחרת. לעומתו, כשהקב"ה החליט לברוא עולם, הוא לא השתמש בחומר קיים אלא ברא את החומר וממנו יצר את העולם. בהמשך היחידה נדון גם בכך שלאחר גמר היצירה, היא ממשיכה להתקיים ללא תלות בצייר, ואילו העולם שנברא על ידי הקב"ה, ממשיך להתקיים רק הודות לכך שהקב"ה בטובו ממשיך לקיימו. לולא כן, העולם יחזור לקדמותו.

תמונת מסע

תמונת המסע מציגה צייר בעבודתו. הוא משתמש בצבעים, ניירות ומכחול כדי ליצור יש אחר, משוכלל יותר - יצירת אמנות. התמונה ממחישה את ההגדרה הראשונית של המושג 'יש מיש'. לא תיתכן יצירת אמנות ללא חומרים שקדמו לה.

מסע אל המקורות

מקור 1 - בוויכוח בין רבן גמליאל לפילוסוף כדאי להדגיש כי הפילוסוף אינו כופר בכך שה' ברא את העולם, אך לדעתו מעובדה זו לא מתחייב בהכרח שהוא יצר גם את החומר שממנו נברא העולם. על כך משיב לו רבן גמליאל שהמילה 'בריאה' בתורה כוללת גם את החומר. 'בריאה' משמעה 'יש מאין'. שאלה מס' 2 מכוונת לכך שהתלמידים יבינו את הפלא שבבריאת העולם, מכיוון שאין בכוחו של אף אדם לברוא יש מאין.

מקור 2 - בשער הייחוד והאמונה מרחיב האדמו"ר הזקן בנושא 'יש מאין' ואומר, שמכיוון שהעולם מבוסס על אין, הרי שהוא קיים רק מכוח רצונו של הבורא. המסקנה מכך היא, 'שבהסתלקות כוח הבורא מן הנברא - ישוב הנברא לאין!' בספר לתלמיד מתוארות דוגמאות של כוח הפועל בנפעל. למשל, כוח התנועה שמטיס מטוס. ניתן להדגים בפועל דוגמאות כאלה ואחרות (בועות סבון, מטוס נייר, הסעת מכונית צעצוע וכדומה).

להרחבה:

אדמו"ר הרש"ב נותן דוגמה נוספת לכוח הפועל שבנפעל. מקור זה קשה יותר לקריאה ולהבנה והוא אינו מחויב במהלך השיעור. הוסיפו אותו על פי שיקול דעתכם ורמת הכיתה:

מאחר דמציאות היש הוא דבר חדש שלא היה בו קודם א"כ אא"ל [=אי אפשר להיות] קיומו אלא אם כן כאשר מקורו נמצא בו, ואם מסתלק ח"ו יתבטל מציאותו ויהי אין ואפס והמשל בזה הוא כמו אבן שטבעו הוא לירד למטה הנה כשזורקין אותו מלמעלמ"ט [=מלמעלה למטה] ילך מעצמו עד אין שיעור כ"ז [=כל זמן] שלא יהי דבר המעכב הילוכו כו' משא"כ כשזורקין אותו מלמטלמ"ע [=מלמטה למעלה] הוא היפך טבעו ורק האדם הזורק פעל בו חידוש זה שיעלה למעלה לזאת כל זמן שכח היד הזורק תקיף את האבן הנושאו למעלה ה"ז [=הרי זה] עולה למעלה ומיד כשנפסק הכח שפועל בו החידוש ה"ה חוזר לטבעו העצמי ונופל למטה.

ספר המאמרים תרמ"ג, עמוד מ'

משל האבן ממחיש את כוח הפועל בנפעל נגד טבעו. אף על פי שטבע האבן הוא לרדת למטה בכוח המשיכה של כדור הארץ, כאשר אדם זורק אותה למעלה היא נעה בכיוון ההפוך לטבעה. כך בדיוק הוא טבע העולם - הוא נמשך להיות לאין ואליו הוא שואף, ורק כוח הפועל שבנפעל, כלומר התערבותו המתמדת של הקב"ה, גורמת לו להמשיך ולהיות יש.

מקור 3 - אדמו"ר הזקן מביא דוגמה נוספת הממחישה את כוח הפועל - נס קריעת ים סוף שבו הקב"ה העמיד את המים כחומה על ידי רוח קדים ויצר דבר חדש - מים עומדים, בניגוד לטבעם לזרום. הוא לא שינה את טבעם אלא הרוח היא שמנעה זאת מהם. משפסקה הרוח שבו המים למקומם ולטבעם. בדומה לכך ובאופן מפליא יותר הוא מעשה בראשית: ה' מחייה את העולם בכל רגע בעשרה מאמרות; אילו יפסיק לרגע את דיבורו, יחזור העולם לקדמותו. כך גם מסביר הבעל שם טוב את הפסוק 'לעולם ה' דברך ניצב בשמים' (תהלים קי"ט, ט) - דיבורו של ה' 'מחזיק' ומקיים שמים וארץ וכל אשר בהם.

על פי שיקול דעתך אפשר להרחיב את הלימוד במקור נוסף מהתניא:

ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת 'יהי רקיע בתוך המים' וגו', תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב 'ודבר אלוהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד' כו'. כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש (שער הייחוד והאמונה פרק א').

כדאי לסכם על הלוח ובמחברת את הגדרת המושגים שנלמדו:

מה יקרה אם היוצר יפסיק את פעולתו?	מה הוא יוצר?	ממה הוא יוצר?	מי היוצר?	
העולם יחזור לאין, חס ושלום, באין דבר שיחזיק אותו	את העולם וכל אשר בו	מאין, אין חומר קודם	הקב"ה	יש מאין
יישאר במתכונתו הנוכחית	חפץ, יצירה גשמית	מחומר גלם קיים	אומן בן אנוש	יש מיש

מסע עם חסידים

הסיפור החסידי מחדד את התפיסה החסידית בדבר הימצאותו של הבורא בכל מקום ממש. **מבינים:** כבר בילדותו התבלט אדמו"ר המהר"ש כבעל כישרון אמנותי וכישרון שכלי רוחני בתפיסת רעיונות מופשטים.

מתבוננים במבט חסידי: ילדים קטנים נוהגים לומר כי ה' נמצא בשמים, או בכל מקום, אך הם אינם תופסים לעומק שהכול זה ה' וה' הוא הכול. החסיד התפעל מכך שילד הגיע להבנה זו. **בוגרים ומחויבים:** אפשר לומר לתלמידים כי גם אנחנו יכולים לחיות את ההבנה הזאת,

ולשתדל לראות את מציאות ה' בכל דבר ודבר. אחת הדרכים שיכולות לסייע לנו בכך היא ההתכוונות שאמירת המילה 'אחד' בקריאת שמע. נוכל להכין קישוט כיתה שיזכיר לנו התבוננות זו בכל יום. משפט נוסף מהתפילה שיכול לסייע לנו להמחיש את רעיון 'יש מאין' לקוח מהברכה הראשונה בברכות קריאת שמע, ברכת יוצר האור: 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'.